

КРИВИЧНО ДЕЛО РАЗБОЈНИШТВА У КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ И СУДСКОЈ ПРАКСИ

Апстракт:

Напад на имовину, као што статистички подаци показују, доминира у структури општег, класичног криминалитета у модерним земљама, укључујући и нашу земљу, због пораста броја извршених кривичних дела и броја извршилаца кривична дела, нарочито оних малолетних, због заступљености и облика саучесништва у извршењу кривичних дела, интезитета и обима последица кривичног дела, степена рецидивизма и опште опасности по друштво. Зато је у последње време криминал над имовином постао много учесталији међу кривичним делима. Разбојништво је специфичан облик напада на имовину са елементима насиља. У бити овог дела је криминални напад (употребом физичке силе, озбиљне претње, употребом пиштоља, ножева и осталих предмета) са циљем прибављања противправне имовинске користи од туђе имовине, за себе или неког другог. И кривична дела разбојништва (тежких случајеве разбојништва, и разбојничке крађе) постала су веома учестала.

Кључне речи:

кривично дело, разбојништво, криминалистичка пракса, судска пракса, феноменологија криминалитета.

Увод

Кривична дела разбојништва као врста насилних¹ и често присутних имовинских кривичних дела у структури криминалитета² уопште, не само наше, већ и других иностраних земаља, представљају различите облике насилних напада, не само на имовину, већ и на физички и телесни (душевни) интегритет другог лица. Стога је интерес сваке земље, па тако и наше, да сузбије оваква недопуштена, противправна понашања појединаца и група којима се повређују ове заштићене друштвене и личне вредности.

Ради се заправо о нужности да се свим расположивим средствима, па и системом кривичних санкција (у првом реду казни) предупреду, спрече и сузбију сви облици насилног напада на имовину других лица. Овакве појаве нису реликт само прошлости, већ су оне на жалост карактеристичне и за наше друштво на прагу трећег миленијума. Стога се управо предвиђањем кривичних дела против имовине, а у оквиру њих кривичних дела разбојништва у различитим облицима (основни, лакши и тежи облици) тежи за потпуним, квалитетним и ефикасним обезбеђењем ових заштићених добара и вредности.

Стога ћемо у наредним излагањима посебну пажњу посветити анализи обима, динамике и структуре различитих облика и видова повреде и угрожавања имовине других лица, а у оквиру ових кривичних дела посебно ћемо анализирати место кривичног дела разбојништва у динамици и структури, односно обиму имовинског криминалитета уопште у нашој Републици. При томе ћемо анализирати три групе података. То су следећи извори података:

1) статистички подаци Републичког завода за статистику Републике Србије о броју и врсти укупно извршених кривичних дела у Републици Србији,

2) статистички подаци Окружног суда у Београду (у циљу сагледавања ефикасности кривичног поступка и казнене политике судова за кривична дела разбојништва и више његових облика и видова испољавања) и

¹ В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право – посебни део, Београд 2006., стр. 122.

² Д. Јовашевић, Савремене друштвене промене и кривично законодавство, Избор судске праксе, Београд бр. 9/1995, стр. 5.

3) подаци Полицијске управе за град Ниш, Министарства унутрашњих послова Републике Србије (за феноменолошку анализу карактеристика различитих облика и видова испољавања кривичних дела разбојништва у криминалистичкој пракси).

1. Феноменолошке карактеристике разбојништва и својстава њихових учиниоца

За сагледавање укупног обима, динамике и појединих феноменолошких карактеристика разбојништва коришћени су подаци које судови достављају на статистичку обраду. Ова карактеристике разбојништва посматране су у периоду 1994-2001. Успешност у откривању и расветљењу кривичног дела разбојништва истраживани су на основу службених података Полицијске управе у Нишу, у периоду 2001-2005. године.

Табела бр. 1

Број извршених кривичних дела разбојничких крађа, разбојништва и тешких случајева разбојничких крађа и разбојништва на подручју Полицијске управе у Нишу и њихов проценат расветљавања у периоду 2001- 2005.

успех у расветљењу кривичних дела	чл. 167. Разбојничка крађа	чл. 168. Разбојништво	чл. 169. Тешки сл. разб. и раз. крађе	Година
Укупно к. дела	12	71	1	2001
Н.Н.	9	65	1	
Расветљено	5	38	1	
%	55,56	58,46	100	
Укупно к. дела	10	53	7	2002
Н.Н.	10	49	7	
Расветљено	9	30	5	
%	90	61,22	71,43	

Укупно к. дела	3	87	3	2003
Н.Н.	3	81	3	
Расветљено	3	49	2	
%	100	59,77	66,67	
Укупно к. дела	11	132	8	2004
Н.Н.	11	119	7	
Расветљено	7	80	2	
%	63,64	67,23	28,57	
Укупно к. дела	9	99	12	2005
Н.Н.	9	91	9	
Расветљено	9	50	6	
%	100	54,94	66,66	
с в е г а	45	442	31	
Н.Н.	42	405	27	
Расветљено	33	247	16	
%	73.3%	55.9%	51.6%	

Из наведених табеларних прегледа јасно се види да је највећи број кривичних дела разбојништва у периоду од 2001. до 2005. године на подручју Полицијске управе у Нишу извршено у току 2004. године, и то укупно 132 кривична дела или 30%, а најмање 2002. године укупно 53 кривична дела или 12%. При томе су најбољи резултати и највећа ефикасност приликом расветљавања кривичних дела разбојништва са НН учиниоцем постигнути управо 2004. године када је тај проценат износио 67,23 %, односно од 119 кривичних дела разбојништва са НН извршиоцима расветлили су 80 кривичних дела. Најмања ефикасност је забележена 2005. године и то 54,94 %, када је од 91 кривичног дела разбојништва са НН извршиоцима расветљено свега 50 кривичних дела.

Из табеларног прегледа број 1 такође видимо да је број извршених кривичних дела разбојништва знатно већи у односу на број извршених кривичних дела тешких случајева разбојништва, и разбојничких крађа. У периоду од 2001. до 2005. године на подручју

Полицијске управе у Нишу извршено је: 442 разбојништва, 45 разбојничких крађа и 31 кривично дело тешких случајева разбојништва и разбојничке крађе.

Осим горе наведених конкретних примера и случајева извршења кривичних дела разбојништва извршених на подручју Полицијске управе у Нишу које смо детаљно обрадили, кроз статистичке показатеље броја извршених кривичних дела разбојништва на подручју Републике Србије приказаћемо: број учинилаца кривичних дела разбојништва по старости, број извршених разбојништва по месецима, затим по времену (часовима), по полу извршиоца, као и број и врсту средстава која се користе приликом извршења овог кривичног дела.

Табела бр. 2

Број учинилаца кривичног дела разбојништва на подручју Републике Србије према старости (узрасту)

Узраст- године	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Укупно	
до 14	36	23	18	14	9	3	7	11	121	1.6%
од 14 до 16	77	72	50	53	44	44	49	61	450	5.9%
од 16 до 18	187	188	92	123	58	173	190	214	1225	16.0%
од 18 до 21	265	276	250	191	285	256	286	330	2148	28.1%
од 21 до 25	224	177	198	304	220	216	243	271	1853	24.2%
од 25 до 30	130	104	93	119	96	93	99	155	889	11.6%
од 30 до 35	69	52	42	50	45	37	34	45	374	4.9%
од 35 до 40	34	32	22	34	41	17	25	10	215	2.8%
од 40 до 45	41	24	39	18	21	18	10	32	203	2.7%
од 45 до 50	11	5	13	17	14	7	3	17	87	1.1%
преко 50	12	14	12	5	6	7	15	9	80	1.0%

Из наведене табеле произилази несумњиви закључак да је највећи број извршилаца кривичног дела разбојништва извршених и статистички анализираних у периоду од 1994. до 2001. године старости од 18 до 21 годину, и то укупно њих 2148 или 28.1%, затим следе извршиоци ових дела старости од 21 до 25 година где је забележено укупно њих 1853 или 24.2%, док је само 1225 или 16% извршилаца старости од 16 до 18 година. У посматраном периоду је евидентиран најмањи број извршилаца кривичних дела

разбојништва старости преко 50 година, и то њих 80, што чини свега 1%, затим старости од 45 до 50 њих 87 или 1.1%, и извршиоца старости до 14 година њих 121 или 1.6%.

Табела бр. 3
*Број кривичних дела разбојништва на подручју Републике
Србије по месецима у којима су извршена*

Месец	година								Укупно	
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
јануар	127	118	123	140	225	239	180	271	1423	9.1%
фебруар	124	161	182	173	138	236	190	282	1486	9.5%
март	131	119	162	156	145	212	220	298	1443	9.2%
април	136	85	125	127	169	52	182	255	1131	7.2%
мај	135	104	114	151	138	82	160	245	1129	7.2%
јун	118	99	89	124	136	109	135	198	1008	6.4%
јул	94	107	110	130	145	147	139	207	1079	6.9%
август	125	111	69	116	165	111	108	214	1019	6.5%
септембар	139	128	88	115	159	301	148	256	1334	8.5%
октобар	150	124	124	165	199	177	147	259	1345	8.6%
новембар	129	143	110	168	275	216	222	264	1527	9.7%
децембар	164	162	140	174	290	233	282	299	1744	11.1%
свега	1572	1461	1436	1739	2184	2115	2113	3048	15668	100.0%

На основу података из табеле бр. 3 долази се до закључка да је највећи број кривичних дела разбојништва у посматраном периоду од 1994. до 2001. године извршен у току децембра када тај број износи укупно 1.744 кривичних дела, што чини 11,1% од укупно извршених кривичних дела у овом периоду, затим у току новембра са 1.527 (или 9,7%) кривичних дела ове врсте, фебруара – 1.486 дела (или 9,5%) и марта са 1.443 (или 9,2%) извршена кривична дела разбојништва. Најмањи број извршених кривичних дела разбојништва је забележен у току јуна и то 1.008 (или 6,4%), и у току августа 1.019 (или 6,5%).

Табела бр. 4
*Број извршених кривичних дела разбојништва на подручју
 Републике Србије по часовима извршења*

Час	Г о д и н а								Укупно	
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
Око 00 h	804	736	599	755	965	964	999	1367	7189	45.9%
од 00 до 04	98	103	104	128	172	120	179	224	1128	7.2%
од 04 до 08	33	40	30	45	81	51	54	91	425	2.7%
од 08 до 12	108	75	92	69	88	87	89	123	731	4.7%
од 12 до 16	108	93	122	107	125	161	109	185	1010	6.4%
од 16 до 20	184	199	254	306	381	371	340	485	2520	16.1%
од 20 до 24	237	215	235	329	372	360	343	573	2664	17.0%
свега	1,572	1,461	1,436	1,739	2,184	2,114	2,113	3,048	15,667	100.0%

На основу горе наведених статистичких показатеља из табеле бр. 4, види се да се највећи број кривичних дела разбојништва врши у времену око 00,00 часова, у то време извршено је укупно 7.189 кривичних дела, што је нешто мање од половине укупно извршених дела у посматраном периоду, прецизније 45,9%, затим у периоду од 20,00 до 24,00 часова 2.664 дела или 17,0%, и у времену од 16,00 до 20,00 часова извршено је 2.520 кривичних дела разбојништва. Најмање кривичних дела разбојништва, свега 2,7% или 425 дела ивршено је у времену од 04,00 до 08,00 часова, и у времену од 08,00 до 12,00 часова 731 кривично дело или 4,7%.

Табела бр. 5
Број учинилаца кривичног дела разбојништва на подручју Републике Србије према полу учиниоца

Пол	Година								Укупно	
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
мушки	1029	914	787	875	784	812	912	1075	7188	97%
женски	39	24	21	21	24	37	19	39	224	3%
свега	1068	938	808	896	808	849	931	1114	7412	100%

Из наведеног табеларног приказа јасно се долази до закључка да је много већи број извршилаца кривичног дела разбојништва мушког пола³, и то више од тридесет пута. У периоду од 1994. до 2001. године на подручју Републике Србије забележено је 7.188 извршилаца мушког пола, док је извршилаца женског пола било само 224, што је свега 3% од укупног броја свих извршилаца.

Табела бр. 6
Број и врсте средстава коришћених за извршење разбојништва на подручју Републике Србије

Средство извршења	Г о д и н а								Укупно	
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
апарат за аутог. зав.				1		2			3	0.03%
аутомат	3	2	4	3	6	2	7	12	39	0.40%
бомба	1			3	2	3	4	1	14	0.14%
бријач								1	1	0.01%
бритва	1	1	1	1	1				5	0.05%
цигла				1					1	0.01%
чекић		1			2	4	1	2	10	0.10%
динамит	1								1	0.01%
дизалица					1		1		2	0.02%
физичка сила	611	498	392	408	518	498	575	748	424	43.87%
камен			1				1		2	0.02%
кљешта										
електрич.					1				1	0.01%
мотоцангле						1	1		2	0.02%

³ С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, Криминологија, Ниш 2003., стр. 27.

кључ						1	1	1	3	0.03%
оригиналан										
колац	3	3	4	2	2	3	4	13	34	0.35%
конопац						1			1	0.01%
летва				1				1	2	0.02%
маказе				1	1	2			4	0.04%
машина за штампање	2			1	1				4	0.04%
мотка				1					1	0.01%
непријатељ.										
симбол				1					1	0.01%
нож цепни				1	5	1		1	8	0.08%
нож										
калемарски				1					1	0.01%
нож										
касапски	10	3	1	8	11	13	11	10	67	0.69%
нож										
кухињски	26	46	31	84	90	68	80	87	512	5.29%
нож										
ловачки				1				1	2	0.02%
нож										
скакавац	45	25	24	22	33	46	29	60	284	2.93%
нож										
војнички	1	6	5	7	8	9	8	12	56	0.58%
пајсер	5	2	5	7	8	8	5	6	46	0.48%
палица	2	1			3	2	3	3	14	0.14%
палица										
гумена			1						1	0.01%
печат					1				1	0.01%
									354	
пиштољ	309	279	257	416	615	564	393	711	4	36.60%
пиштољ										
гасни		1		1			1		3	0.03%
полуга										
метална					1	1		1	3	0.03%
претња	71	38	37	65	47	49	30	58	395	4.08%
пушка	10	5	6	11	20	12	3	17	84	0.87%
пушка										
ловачка					1				1	0.01%
револвер	16	12	5	12	7	16	17	11	96	0.99%
сатара				2	1	1			4	0.04%
секира	2	2		1	2			4	11	0.11%
спреј за										
омамљивање										
е	30	38	23	15	9	8	12	12	147	1.52%
средство за										
омамљив.			1		2				3	0.03%
шрафцигер	4		2		1		1	1	9	0.09%
уцена	2	1	1		2	4	1	1	12	0.12%
свега	1,155	964	801	1,078	1,402	1,319	1,189	1,775	9,683	

На основу података из наведене табеле,⁴ долазимо до закључка да је на подручју Републике Србије у периоду од 1994. до 2001. године, приликом извршења кривичних дела разбојништва, као средство извршења најчешће и у највећем броју случајева коришћена физичка сила и то у 4.248 случајева (или 43.87%). Затим, ту долази употреба пиштоља у 3.544 случаја (или 36,60%), употреба ножа у 5.29% случајева (тј. 512 пута), употреба претње у 4.08% случајева (тј. 395 пута) и употреба спреја за омамљивање у 1.52%, тј. у 147 случајева.

2. Кривично дело разбојништва у судској пракси

а) Извршена кривична дела против имовине

После излагања статистичких података из криминалистичке праксе, у циљу свеобухватног излагања свих аспеката кривичног дела разбојништва, потребно је указати на обим, динамику и структуру кривичног дела разбојништва у обиму укупно извршених кривичних дела у Републици Србији, односно у обиму укупно извршених кривичних дела против имовине.

На овом месту ћемо због актуелности теме, прво указати на учесталост испољавања кривичних дела против имовине у структури укупно извршених кривичних дела, а потом ћемо изложити статистичке показатеље везане за обим и динамику извршених кривичних дела разбојништва, односно њихових учинилаца.

⁴ Деликти насиља, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2002. године, стр. 381.

Табела бр. 7

Учешће кривичних дела разбојништва у броју укупно извршених кривичних дела против имовине у Републици Србији у периоду 1995-2004.

година	укупно имовинских крив. дела	разбојништво и тешки случајеви разбојништва	
1995	72,892	2,146	2.94%
1996	68,772	1,937	2.82%
1997	64,335	1,901	2.95%
1998	60,572	1,524	2.52%
1999	49,070	2,397	4.88%
2000	48,902	2,560	5.23%
2001	57,152	2,155	3.77%
2002	64,127	317	0.49%
2003	53,704	4,419	8.23%
2004	43,242	1,924	4.45%
с в е г а	582,768	21,280	3.65%

Из наведених података могу се извући следећи закључци:

1) У посматраном периоду је у почетку 1995-2000. године забележен општи пад укупног броја извршених имовинских кривичних дела, па је од почетних 72.892 имовинска дела која су извршена у току 1995. године, тај број 2000. године пао за 80 % и износио је само 48.902 извршених кривичних дела против имовине. Овај тренд опадања броја извршених имовинских кривичних дела је поново забележен почев од 2001. године, када је забележено повећање у односу на претходну годину за 20 %, од када је опадао, тако да је 2004. године забележен најмањи број имовинских дела у износу од 43.242 кривична дела,

2) За то време су кривична дела разбојништва и тешки случај разбоништва после почетног опадања броја извршених дела у периоду 1995–1998. године, бележила пораст 1999. године за преко 60 %. Највећи број, прецизно речено 3.170 извршених насилних дела против имовине забележен је 2002. године, а најмањи број је евидентиран 1997. године када је износио само 1.524 извршена дела

и

3) Посматрајући удео кривичних дела разбојништва и тешког случаја разбојништва у структури укупно извршених кривичних дела против имовине у Републици Србији, можемо рећи да је тај проценат изузетно мали. Наиме, само 3,65 % разбојништва и тешког случаја разбојништва учествују у укупном броју учињених имовинских кривичних дела у посматраном периоду, при чему је овај најнижи проценат забележен 1998. године, свега 2,52%. Тај се проценат креће у просеку 4-5 % од укупно извршених имовинских кривичних дела с изузетком 2003. године када је забележен највиши проценат учешћа разбојништва и тешког случаја разбојништва у укупно извршеним имовинским кривичним делима када је износио 8,23 %.

б) Извршена кривична дела разбојништва

У наставку нашег излагања ћемо посматрати и анализирати присуство кривичног дела разбојништва и тешког случаја разбојништва у структури укупног броја извршених кривичних дела против имовине, те учешће више лица у њиховом извршењу, односно учешће малолетних и пунолетних лица на страни учинилаца ових дела.

Табела бр. 8

Пријављени учиниоци кривичних дела разбојништва и тешких случајева у периоду од 1995. до 2004. на подручју Републике Србије

година	узраст учиниоца				укупно
	малолетни ⁵		пунолетни ⁶		
1995	179	58.50%	127	41.50%	306
1996	154	57.46%	114	42.54%	268
1997	105	54.97%	86	45.03%	191

⁵ Републички завод за статистику, Малолетни учиниоци кривичних дела - пријаве, оптужења и осуде, Билтен бр. 453/06, стр. 13.

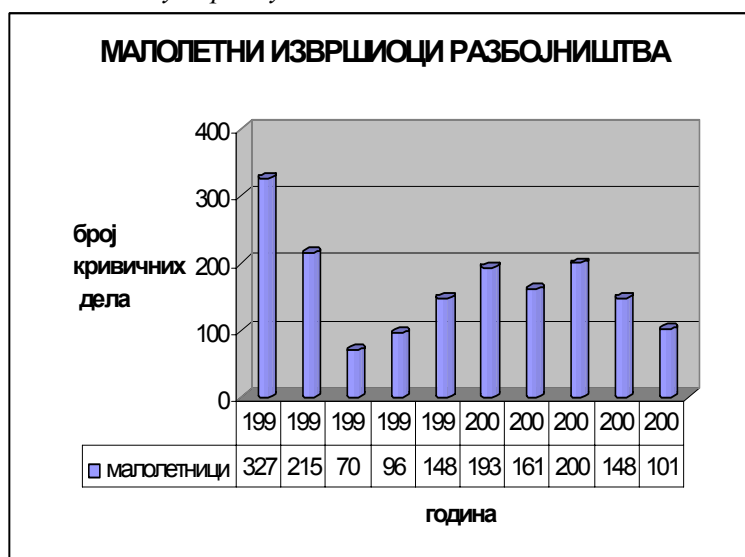
⁶ Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела - пријаве, оптужења и осуде, Билтен бр. 443/06, стр. 13.

1998	159	49.38%	163	50.62%	322
1999	131	54.13%	111	45.87%	242
2000	189	68.23%	88	31.77%	277
2001	176	77.53%	51	22.47%	227
2002	190	80.51%	46	19.49%	236
2003	138	66.67%	69	33.33%	207
2004	180	68.70%	82	31.30%	262
свега	1,601	63.08%	937	36.92%	2,538

Из наведене табеле видимо да је на подручју Републике Србије у периоду од 1995. до 2004. године знатно већи број, 63.08% пријављених малолетних учинилаца кривичних дела разбојништва и тешких случајева у односу на пунолетне учиниоце (36.92%). У наведеном временском периоду пријављено је 1.601 малолетно лице и 937 пунолетних лица. Највећи број пријављених малолетних учиниоца био је 2002. године и то 190 малолетних лица, док је најмање малолетника пријављено 1997. године њих 105. Пунолетних учинилаца кривичних дела разбојништва и тешких случајева највише је пријављено 1998. године и то њих 163, а најмање 2002. године - њих 46. Највише пријављених (малолетних и пунолетних) лица у посматраном периоду забележено је 1998. године и то њих 322, а најмање 1997. године укупно 191 лице.

Табела бр. 9

*Оптужена малолетна лица због извршеног кривичног дела разбојништва
у периоду од 1995. до 2004. године*

Из наведеног табеларног прегледа произилази да је у посматраном периоду од 1995. до 2004. године на подручју Републике Србије највећи број оптужених малолетних лица због извршења кривичног дела разбојништва био 1995. године када је оптужено 327 малолетних лица, а најмање 1997. године када оптужено њих 70. Такође у периоду од 2002. године па до 2004. године видимо знатно смањење броја оптужених малолетних лица код овог кривичног дела.

Одређено светло, на укупну слику о друштвеној опасности извршених кривичних дела разбојништва у Републици Србији, према расположивим статистичким подацима, могу дати и показатељи који се односе на учешће кривичног дела разбојништва у броју укупно извршених имовинских кривичних дела.

в) Ефикасност судова у решавању кривичних дела разбојништава

На укупну слику о стању и кретању кривичних дела разбојништава у нашој земљи не утичу само подаци о броју укупно извршених кривичних дела ове врсте и броју њихових учинилаца. Томе доприносе и подаци који указују на ефикасност кривично-правних мера у сузбијању ових насилних имовинских кривичних дела, односно ефикасност покренутог и окончаног кривичног поступка. У том смислу ћемо анализирати однос пријављених, оптужених и пресуђених случајева извршења кривичних дела разбојништва, а према расположивим подацима.

Табела бр. 10

Однос пријављених и оптужених лица за кривично дело разбојништва у Републици Србији у периоду 1995-2004. године

година	број кривичних пријава	број оптужења	
1995	2146	433	20.18%
1996	1937	569	29.38%
1997	1901	449	23.62%
1998	1524	501	32.87%
1999	2397	402	16.77%
2000	2560	446	17.42%
2001	2155	773	35.87%
2002	3170	757	23.88%
2003	4419	609	13.78%
2004	1924	547	28.43%
свега	24133	5486	22.73%

Из наведених података произилази следећи закључак према коме у односу на укупан број пријављених лица за кривично дело разбојништва у Републици Србији, само је релативно мали број тих лица заиста и оптужен од стране надлежног окружног јавног тужиоца. Тај проценат оптужења у односу на број пријављених лица

се креће од 20,18 % у току 1995. године и иде до 32,87 % у току 1998. године или 35,87 % у току 2001. године да би најнижи проценат оптужења био забележен 2003. године – када је износио свега 13,78 %. То значи да је велики број случајева пријављених лица за која из законом предвиђених разлога јавни тужилац није сматрао да постоје основи за подизање оптужног акта.

Слична је ситуација и у погледу анализе односа броја осуђених лица у односу на број укупно пријављених лица (који су подаци дати у наредној табели). Према овим пак подацима број осуђених лица за ова најтежа имовинска насилна кривична дела је изузетно мали. Тај се проценат креће од 12,45 % у току 2003. године с тим, што је највиши проценат осуда у износу од 33,04 % забележен у току 2001. године.

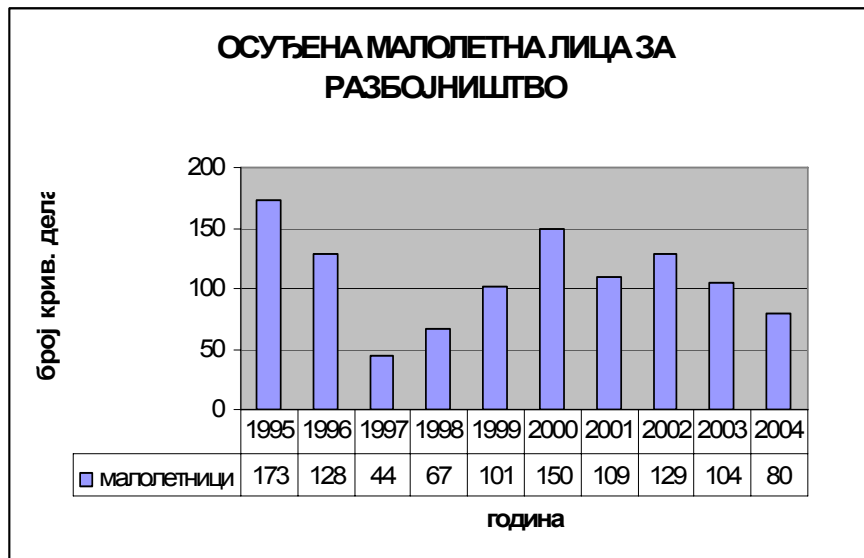
Табела бр. 11

*Однос пријављених и осуђених лица за кривично дело
разбојништва у Републици Србији у периоду 1995-2004. године*

година	број кривичних пријава	број осуда	
1995	2,146	381	17.75%
1996	1,937	502	25.92%
1997	1,901	403	21.20%
1998	1,524	438	28.74%
1999	2,397	362	15.10%
2000	2,560	390	15.23%
2001	2,155	712	33.04%
2002	3,170	691	21.80%
2003	4,419	550	12.45%
2004	1,924	492	25.57%
свега	24,133	4,921	20.39%

Табела бр. 12

Осуђена малолетна лица због извршеног кривичног дела разбојништва на подручју Републике Србије у периоду од 1995. до 2004. године

Из напред наведеног видимо да је у периоду од 1995. до 2004. године на подручју Републике Србије највећи број осуђених малолетних лица због извршења кривичног дела разбојништва био 1995. године када је осуђено њих 173, а најмање 1997. године када је осуђено њих 44. Наведени табеларни показатељ је и логичан уколико имамо у виду да је у наведеним годинама био и највећи, односно најмањи број оптужених малолетних лица у конкретном временском периоду.

Табела бр. 13

Осуђена малолетна лица због извршеног кривичног дела разбојништва на подручју Републике Србије у 2004. години према полу, годинама живота, изреченим кривичним санкцијама и ранијој осуди

малолетници		78	97.50%
малолетнице		2	2.50%
млађи малолетници		11	13.75%
старији малолетници		69	86.25%
малолетнички затвор	свега	1	1.25%
	преко 5 година	0	
	од 2 до 5 година	0	
	до 2 године	1	
васпитне мере	свега	79	98.75%
	дисциплинске мере	3	
	појачан надзор	68	
	заводске мере	8	
мере безбедности		5	6.25%
одузимање имовинске користи		3	3.75%
раније осуде	свега	11	13.75%
	истоврсна дела	6	
	ист. дела и друга	5	
укупно		80	

Од 80 осуђених малолетних лица због извршења кривичних дела разбојништва на подручју Републике Србије у току 2004. године женског пола је био само њих 2. По старосној структури знатно више је било старијих малолетника, и то укупно 69, што чини 86.25%, док је млађих малолетника било свега 11. Што се тиче изречених казни казна малолетничког затвора изречена је само у 1 случају (1.25%), и то у трајању до 2 године. Васпитне мере⁷ изречене су 98.75% случајева, од којих је најчешће изрицана мера појачани надзор и то у 68 случајева, што представља 86.08% од укупно изрече-

⁷ Д. Јовашевић, Малолетничко кривично право, Београд 2008., стр. 141.

них васпитних мера, дисциплинске мере у 3 случаја (или 3.80%), и заводске мере у 8 случајева (или 10.13%).

Мере безбедности изречене су у 5 случаја, а одузимање имовинске користи у 3 случаја. Малолетних лица као повратника у вршењу кривичних дела од њих 80 било је 11, што у процентима износи 13,75 %. Од тога њих 6 су повратници у вршењу истоврсних кривичних дела, а њих 5 су повратници у вршењу других кривичних дела.

Табела бр. 14

Осуђена лица због извршења кривичног дела разбојништва на подручју Републике Србије у току 2003. године према полу, покушају и изреченим кривичним санкцијама⁸

Пол, стадијум извршења дела и врсте санкција		имовинска кривична дела			
		против приватне имовине	против друштвене имовине	укупно	
	свега	538	12	550	
Пол	жене	19	1	20	3.64%
	мушкарци	519	11	530	96.36%
Стадијум извршења	свршено дело	520	0	520	94.55%
	покушај	29	1	30	5.45%
Казна затвора	од 40 година	0	0	0	
	од 20 година	0	0	0	
	од 15 година	2	0	2	
	од 10-15 година	21	0	21	
	од 5 - 10 година	46	1	47	
	од 3 - 5 година	52	0	52	
	од 2- 3 године	75	4	79	
	од 1 - 2 године	168	1	169	

⁸ Републички завод за статистику Републике Србије, Билтен бр. 443/06, стр. 93

	од 6 - 12 месеци	136	4	140	
	од 3 - 6 месеци	5	0	5	
	од 2 - 3 месеци	0	0	0	
	свега	505	10	515	
Остале санкције		33	2	35	6.36%

Из наведеног табеларног прегледа видимо да је у току 2003. године на подручју Републике Србије због извршења кривичног дела разбојништва и тешких случајева наведеног кривичног дела осуђено 550 лица. Као објекат напада скоро у свим случајевима имамо приватну имовину односно од 550 осуђених лица, њих 538 или 97.82% извршило је кривично дело на штету приватне имовине, док је свега њих 12 или 2.18% кривично дело разбојништва извршило на штету друштвене имовине. Од 550 осуђених лица врло је мали број жена, и то њих 20 или 3.64%. Такође, за покушај извршења кривичног дела разбојништва осуђено је њих 30 или 5,45%.

Осуђеним лицима због извршења кривичног дела разбојништва изрицане су казне затвора, и то највише њих укупно 169 у временском трајању од 1 до 2 године, 140 њих осуђено је временском казном од 1 до 2 године, 79 њих казном затвора у трајању од 2 до 3 године, док су само двојица извршилаца кажњени затвором у трајању од 15 година. Такође у току 2003. године двојица извршилаца кривичног дела разбојништва кажњени су изрицањем условне осуде казне затвора у трајању од 6 до 12 месеци⁹, што мислимо да је крајње непримерено имајућу у виду тежину извршеног кривичног дела, друштвену опасности, узнемиравање јавности и изазивање неспокојства код грађана.

⁹ Републички завод за статистику Републике Србије, Билтен бр. 443/06, стр. 106

Табела бр. 15

Осуђена пунолетна лица због извршења кривичног дела разбојништва у току 2003. године, изречене мере безбедности и раније осуде

Укупно осуда				550
Мере безбедности	Обавезно лечење	у здравственој установи	1	
		на слободи	0	
		алкохол. и наркомана	50	
	одузимање предмета		59	
	протеривање странаца		7	
	свега		117	
Одузимање имовинске користи				59
Раније осуде	за истоврсна дела	један пут	19	
		два и више пута	20	
	за друга дела	један пут	82	
		ва и више пута	138	
	за истоврсна и друга дела	јед. истов. јед. друга	7	
		јед. истов. два и више друга	1	
		два и више истов. јед. друга	3	
		два и више истов. и друга	1	
	свега		271	

На основу напред наведених статистичких показатеља видимо да је у односу на 117 осуђених пунолетних лица на подручју Републике Србије у току 2003. године, знатно већи број наркомана њих 50 (што у процентима износи 42,73 %) којима је изречена мера безбедности обавезно лечење наркомана. У 7 случајева радило се о страним држављанима који су били извршиоци кривичних дела

разбојништва, те је према њима осим основне казне казне затвора изречена и мера безбедности протеривање странаца. Одузимање предмета од извршилаца кривичних дела имамо у 59 случајева, као и одузимање имовинске користи такође и идентичном броју (у 59 случајева).

Такође имамо веома велики број повратника у вршењу кривичних дела разбојништва, највише њих који су пре тога осуђивани два или више пута за друга кривична дела (138), а затим и повратника који су једном осуђивани за друга кривична дела (82). Због извршеног поврата за истоврсна дела имамо њих 19 који су већ једном осуђивани, и њих 20 који су осуђивани два и више пута такође за истоврсна кривична дела.

Табела бр. 16

Врста и висина изречених казни за кривично дело разбојништва пред судом у Београду у периоду 1998-2005. године

година		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	свега	
изречена санкција	затвор до 6 месеци	3	10	9	9	23	11	7	8	80	
		3%	7%	8%	7%	10%	5%	3%	4%	6%	
	затвор до 1 године	33	26	29	24	39	42	45	45	283	
		28%	19%	24%	18%	18%	19%	22%	24%	21%	
	затвор до 3 године	41	59	49	38	74	94	90	75	520	
		35%	43%	41%	28%	33%	44%	45%	40%	39%	
	затвор до 5 година	7	6	7	6	17	19	22	17	101	
		6%	4%	6%	4%	8%	9%	11%	9%	8%	
	затвор до 10 година	0	0	3	2	7	5	7	9	33	
		0%	0%	3%	1%	3%	2%	3%	5%	2%	
	условна осуда	33	36	23	55	62	45	31	35	320	
		28%	26%	19%	41%	28%	21%	15%	19%	24%	
	укупно		117	137	120	134	222	216	202	189	1337

3. Закључак

Посматрајући удео кривичних дела разбојништва и тешког случаја разбојништва у структури укупно извршених кривичних дела против имовине у Републици Србији, можемо рећи да је тај проценат прилично мали. Наиме, само 2,52% разбојништва и тешког случаја разбојништва учествују у укупном броју учињених имовинских кривичних дела при чему је овај најнижи проценат забележен 1998. године. Тај се проценат креће у просеку 4-5% од укупно извршених имовинских кривичних дела, с изузетком 2003. године када је забележен највиши проценат учешћа разбојништва и тешког случаја разбојништва у укупно извршеним имовинским кривичним делима када је износио 8,23%.

По правилу, у извршењу кривичног дела разбојништва учествује више од једног лица. Тај је број различит, али се у просеку може констатовати да је тај однос 1,5 лице по извршеном једном кривичном делу разбојништва.

У односу на укупан број пријављених лица за кривично дело разбојништва у Републици Србији, релативно је мали број тих лица и оптужен од стране надлежног окружног јавног тужиоца. Тај проценат оптужења у односу на број пријављених лица се креће од 20,18 % у току 1995. године и иде до 32,87 % у току 1998. године или 35,87 % у току 2001. године, да би најнижи проценат оптужења био забележен 2003. године – када је износио свега 13,78 %. То значи да је велики број случајева пријављених лица за која из законом предвиђених разлога јавни тужилац није сматрао да постоје основи за подизање оптужног акта.

Слична је ситуација и у погледу анализе односа броја осуђених лица у односу на број укупно пријављених лица. Према овим подацима број осуђених лица за ова најтежа имовинска насилна кривична дела је изузетно мали. Тај се проценат креће од 12,45 % у току 2003. године с тим, што је највиши проценат осуда у износу од 33,04 % забележен у току 2001. године. Наиме, на супрот строгим затворским казнама које су прописане за лакши, основни и теже облике кривичног дела разбојништва, у посматраном периоду 1998-2005. године изрицане су релативно благе казне. Од у то време четири постојеће казне (смртна казна, казна затвора, новчана казна и ка-

зна конфискације имовине, у периоду од априла 2003. до децембра 2005. године), у посматраном периоду су углавном изрицане блаже кривичноправне мере и казне затвора краћег трајања.

Ситуација је према појединим кривичним делима ове врсте различита. Тако је за кривична дела разбојништва у највећем броју случајева изрицана казна затвора у трајању до три године. Посебно се запажа да је у посматраном периоду изузетно велики број изречених казни затвора у трајању до шест месеци, односно до једне године. У малом број случајева је изрицана казна затвора у трајању до десет година, а казна затвора у трајању од двадесет година је изречена само у једном случају, и то 2002. године. Друге казне, као што су смртна казна или новчана казна (иако се ради о имовинском кривичном делу) није изрицана ни у једном случају, али је учиниоцима кривичног дела разбојништва у великом броју изрицана условна осуда.

Стога се као један од предлога правосудним органима, који се може упутити на основу ове анализе, може сматрати захтев да се учиниоцима ових тешких кривичних дела изриче казна у границама законом прописаног минимума и максимума. Њено изрицање у блажим распонима или у облику блаже врсте (нпр. путем замене прописане казне условном осудом) није оправдано у толико великом броју случајева.¹⁰ Под знак питања треба ставити изузетно мали број оптужених и потом осуђених лица у односу на укупан број пријављених учинилаца ових тешких насилних, имовинских кривичних дела.

¹⁰ Љ. Здравковић, Разбојништво кривичноправни и криминалистички аспект, Ниш 2009., стр. 258.

Ljubiša Zdravković, LL.D.
Police Department in Niš
Ministry of Internal Affairs, Republic of Serbia

THE CRIMINAL ACT OF ROBBERY IN CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

Summary

Statistics indicate that property-related offences are the predominant kind of crimes in the structure of general or typical criminality in modern countries, including Serbia. Such statistics is a result of the overall increase in the number of committed criminal acts and perpetrators (especially juvenile offenders), the forms and aspects of complicity, the intensity and the scope of consequences of the crime, the degree of recidivism and a great public danger. Property-related crimes have become the most frequent criminal offences lately. Robbery is a specific form or property-related criminal act with elements of violence. In essence, this criminal act includes an assault (by using physical force, serious threats, guns, knives or other objects) which is aimed at obtaining some illegal benefit from the property of another, either for oneself or for a third person. The criminal acts of robbery (such as armed robbery and theft) have become most prominent lately.

Keywords: *criminal act, property-related crimes, robbery, criminology, judicial practice, criminality, phenomenology of criminal practices*